

Andrej Morovič

Potapljači

Cankarjeva založba, Ljubljana 1992

Potapljači, najnovejša zbirka kratkih zgodb Andreja Moroviča, pri poznavalcu pisateljevega dosedanjega opusa ne bo preseгла horizonta pričakovanja. Pa tudi novinec, ki bo neuk zakoračil v »krasni svet« Morovičeve čutnosti, bo ob prebiranju petdesetih miniaturnk, sicer različnih dimenzij, prav kmalu odkril pravila njegove literarne igre.

Prozajce »mlajše generacije 80. let« ostaja namreč zvest precej natančno oblikovanemu, metaforičnemu, pogosto še vedno zgoščenemu proznemu izrazu, skozi katerega seva izrekanje čutnega, nagonskega, nezavednega, zakritega, skratka tega, kar je v Freudovi psihoanalitični teoriji dobilo zavestne konture, čeprav je ubesedeno morda izgubilo prav tisto, kar ga bitnostno določa. A ker je vsakršno meta-razpredanje o za-(ali o-)mejenosti psihoanalitične govornice tudi samo vedno ujetu v pajčevinasto mrežo, ki jo z racionalnim aparatom spleta okoli predmeta, vzetega pod teoretsko lupo, se problematizaciji mej in ujetosti našega jezika, kadar ta ni naše edino poslanstvo, raje izognimo!

Predpostavimo torej – Morovič ubeseduje nezavedno, fiktivno ali (morda) tudi realno – ugibanje o identificiranju avtorja v prvoosebni pripovedovalcu (kadar ga izjemoma – podobno kot v *Padalcih* – ne zamenja nežnejša, bolj občutljiva in emotivna ženska pisava) je prepuščeno zmožnostim kritikove oziroma bralčeve domišljije. Kljub temu Morovičeva tematizacija spolnosti ni podobna praksi s psihoanalitičnega kavča. Ves čas je namreč neproblematična in neproblematizirana, je bogata deskripcija samega spolnega akta brez frustracijskih osebnostnih navlak ali upoštevanja socialnega konteksta, ki duši, uničuje, obsoja ali preprečuje užitek. Njegov katalog spolnosti ne pozna črnih pack, ki bi jih bilo treba zradirati, ne beleži moralističnih prepovedi, o katerih bi morali spregovoriti, da bi odrešili literarne junake, in ne vsebuje travm iz zgodovinske ropotarnice družbe ali posameznika. Njegov jezik ne pozna čistunskih evfemizmov in purističnega priseganja na regularno knjižno izreko.

Morovičev katalog je glede na *Padalce*, ki so jim *Potapljači* hitro sledili, vendarle precej razširjen. Literarna prizorišča so sicer (razen redkih omemb New Yorka,

Ljubljane, Krete ali Zadra) ostale brez določnih geografskih širin in dolžin, ki jih je na poti skozi življenje spoznaval kozmopolitsko naravnani narator iz *Padalcev*, vrvenje ulic je skoraj povsem utihnilo in javno, ki je v zgodbah iz *Prostega teka*, *Bombe la petrolie* ali *Padalcev* še vdiral v pripovedovalčevo zavest, je izgubilo svoje literarno veljavo. Toda v polju crosa, v katerem sta se doslej pri Moroviču bojevala, zadovoljevala in razhajala predvsem moški na eni in ženska na drugi strani, sta dobila svoje razpoznavno mesto še homoerotika (*Bitka za suho krajino*, *Herr Anton*, *Razlika med prijateljem in ljubimcem*, *Stari Belgijec*) in lezbištvo (*Desiderata*, *Sirene*). Ob njem pa očitno napredujoča, razvijajoča se pisateljeva domišljija prvič z besedo ustvarja materialno podobo pokrajin, v katerih ne vzcveteva le tisočero ljubezenskih cvetov.

Avtor, ki je doslej »slonel na okenski polici in nas opazoval«, če parafraziram naslov intervjuja iz *Začasnega bivališča*, je nenadoma zlezal s police in sestopil vase. Priseganje na izkustvo in pogled skozi fotografsko kamero je zamenjalo pero v roki, ki izpisuje to, kar bi lahko zaznali le z duševnim seizmografom – piše fantazijske zgodbe, si izmišlja nenavadne situacije, spremlja asociativne preskoke in ne prikriva svojih zoofobij. Prozni subjekt tako razmišlja o ameriško-islamskih odnosih (*Spirala /sovraštva/*), se ponorčuje iz novih, »ministrskih« časov (*Adaptacija*), kot Süskindov Jonathan do goloba čuti sam gnus pred kačami (*Kačje gnezdo*) ali sobnimi insekti (*Soba*), ima težave s pretiranim prehranjevanjem (*Poslovna skrivnost*), problematizira svoje prehitro doživljanje v ženskih telesih, se ozavešči nevarnosti prodirajočih spermijev in otrok, ki nastajajo iz njih (*Otroci*, *Naredil si vame*), ali pa kar sam zadovolji svoje željno telo (*Sam svoj mojster*). Medtem ko subjektka, ki se v *Potapljačih* le redko oglasi, stoka nad svojo usodo zavrženega dekleta (*Izdaja*) ali nad smrtjo otroka, ki ji je bil zaupan v varuštvo (*Bumerang*). V takih trenutkih doseže Morovič vrhunec svojega literarnega ustvarjanja. S spretno dikcijo mu namreč uspe izraziti dovolj razvidne fabulativne nianse in bolj ali manj uspešno izrisati sklenjene zgodbe, ki jih najprej oblikujejo izbrane snovi in šele nato pota njihovega ubesedenja.

Ko zadovoljni, da je Morovič končno namešal dovolj pestro, jasno, privlačno in berljivo paletu kratkih proznih zapisov, obračamo strani, nazadnje vendarle ugotovimo, da ga še vedno najbolj pritegne »gobček tička«, »globel užitka«, »curljanje tekočine med dlakami proti guzi«, »čista strast«, »kavčukasto rukanje«, »pritisak med nogami«, »plamen poželenja«, »vsak najmanjši drobček slasti«, »rumeni izcedek, bledikavo seme in črne kaplje s kondoma«, pa »filigransko prepognjene gubice ustnic«, »njeno deško telo, krhko in kompaktno kot papirat avionček«, »šopek redkih, dolgih dlak«, »umetno spolovilo, narejeno po moža podobi«, »šogunski meč, ki nožnica je hkrati« in da ga tudi v literarnem svetu najbolj miha to, kako »začneš sesljati sam vršiček histeričnega ščegetavčka«, »čutiš lastno nepotrpežljivost« ali »zapackaš žgečkača«.

Morovič še kar naprej, včasih že kar pretirano neutrudno, išče tisoč in en način, da bi povedal, kako je onstran in tostran književnih pregrad »Slast, velika slast!... Poljubčki. Velike prsi. Ljubeče roke. Mali...!« In ker podvigi postajajo podobni drug drugemu in trenutek orgastičnega ugodja še naprej in za zmeraj ostaja neizrekljiv, so

v *Potapljačih* najbolj sveže, privlačne in berljive zgodbe, v katerih spolnost izginje iz prvega plana.

Morovič torej vztraja na seksu, resničkah in avtostilizmih. Vztraja pri kratkem proznem izrazu in na kontinuiteto med *Potapljači* in *Padalci* opozarja dejstvo, da je med več kot štirimi ducati zgodb v najnovejši zbirki ena tudi ponatisnjena. Toda ambientov Morovičevih literarnih pokrajin ne barva več le eros s svojo ognjeno rdečico. Stilistično poigravanje se na trenutke približuje ritmizirani prozi in avtor zavestno vpleta v dikcijo različne pesniške metre. Pa tudi med njimi, ženskami, ki so se do zdaj brezimne ali le bežno omenjene sprehajale na bralčevem obzorju, se je prvič pojavila Ženska – Tiziana, najbolj nepredvidljiva, najbolj nimfomanska, najbolj razuzdana, največkrat omenjena, da, morda celo fatalna... Ali bo tudi dovolj zapeljiva, da bo Avtorja zavedla v kakšne obsežnejše, daljše prozne podvige, bomo glede na Morovičevo trenutno plodovitost morda že kmalu spoznali.

Ignacija Fridl